

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.11.1995, sp. zn. 2 Tzn 6/95, ECLI:CZ:NS:1995:2.TZN.6.1995.1

Číslo: 16/1996

Právní věta: Odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák. není vyloučena samotnou okolností, že obviněný nevěděl, kde se nachází osoba, které měl platit výživné, jestliže se nesnažil místo jejího pobytu dostupnými prostředky zjistit. Plnění zákonné vyživovací povinnosti totiž nespočívá jen v samotném placení výživného, ale i v tom, že osoba, která je povinna výživné platit, si v takovém případě z vlastní iniciativy zjistí, kde se zdržuje osoba, které má být výživné placeno, pokud je vzhledem k okolnostem toto zjištění pro povinnou osobu dostupné.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 14.11.1995

Spisová značka: 2 Tzn 6/95

Číslo rozhodnutí: 16

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Zanedbání povinné výživy

Předpisy: 140/1961 Sb. § 213

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

K stížnosti pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti ČR, Nejvyšší soud České republiky zrušil usnesení státního zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku a tomuto orgánu přikázal, aby věc znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Usnesením státního zástupce Okresního státního zastupitelství ve Frýdku-Místku ze dne 22. března 1995 sp. zn. 3 Zt 797/94 bylo podle § 172 odst. 1 písm. d) tr. ř. z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. a) tr. ř., za použití § 174 odst. 2 písm. c) tr. ř. zastaveno, trestní stíhání obviněného Š. P. pro trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 1 tr. zák., jehož se měl dopustit tím, že v době od 1. 1. 1990 do 31. 7. 1991 ve Frýdku-Místku a jinde ničím nepřispěl na výživu nezletilého syna D. P., nar. 8. 4. 1989, přestože povinnost přispívat na výživu nezletilých dětí vyplývá ze zákona o rodině, přičemž v uvedené době nebyla výše výživného stanovena soudem, avšak s ohledem na osobní a výdělkové poměry byl schopen přispívat na výživu nezletilého částkou ve výši alespoň 200 Kč měsíčně a za uvedené období tak zůstal dlužen na výživném k rukám matky nezletilého S. J. částku v celkové výši nejméně 3 800 Kč.

Toto rozhodnutí odůvodnil státní zástupce tím, že celou dobu neplacení výživného od 1. 1. 1990 do sdělení obvinění, ke kterému došlo 23. 5. 1994 (obviněnému byl záznam o sdělení obvinění doručen 25. 5. 1994), je nutno z hlediska zavinění rozdělit na dvě části. Za první část považoval státní zástupce období od 1. 1. 1990 do 31. 7. 1991, ve vztahu k němuž shledal na straně obviněného nedbalostní zavinění, a v důsledku toho aplikoval ustanovení § 172 odst. 1 písm. d), § 11 odst. 1 písm. a) tr. ř. v návaznosti na ustanovení čl. I odst. 1 rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 3. 2. 1993 (č. 56/1993 Sb.). Za druhou část považoval státní zástupce období od 1. 8. 1991 do sdělení obvinění (23. 5. 1994) a ve vztahu k tomuto období shledal, že na straně obviněného není dáno zavinění v žádné formě.

Usnesení nabylo právní moci dne 28. 3. 1995.

Ministr spravedlnosti podal v šestiměsíční lhůtě od právní moci (§ 272 tr. ř.) proti usnesení státního zástupce v neprospěch obviněného Š. P. stížnost pro porušení zákona. V mimořádném opravném prostředku vytkl, že státní zástupce rozhodl o zastavení trestního stíhání na podkladě neúplně zjištěného skutkového stavu. Ministr spravedlnosti navrhl, aby Nejvyšší soud vyslovil, že takto byl porušen zákon ve prospěch obviněného, aby zrušil napadené usnesení a aby dále postupoval podle § 270 odst. 1 tr. ř., tj. aby přikázal nové projednání a rozhodnutí věci.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 267 odst. 1 tr. ř. na podkladě stížnosti pro porušení zákona správnost výroku napadeného usnesení, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a shledal, že zákon byl porušen.

Nejvyšší soud se především podrobně zabýval obdobím trestné činnosti obviněného od narození dítěte, na které měl platit výživné, až do 31. 7. 1991, jež státní zástupce označil jako její první část. Nejvyšší soud přitom poukázal na rozpor zjištěných skutkových okolností se závěrem státního zástupce, že obviněný nejednal úmyslně, ale jen z nedbalosti.

Pokud jde o tu část neplacení výživného obviněným, kterou státní zástupce označil ve svém rozhodnutí jako druhou, Nejvyšší soud uvedl:

Ve vztahu k období od 1. 8. 1991 do sdělení obvinění (23. 5. 1994) učinil státní zástupce v napadeném usnesení ohledně subjektivní stránky činu závěr, že u obviněného nešlo o zaviněné jednání. Státní zástupce opřel tento závěr o zjištění, že obviněný nevěděl, kde se nezletilé dítě s matkou nachází a kam tedy má zasílat výživné.

Obviněný Š. P. ve své výpovědi vysvětloval neplacení výživného na nezletilého syna tím, že matka dítěte se znovu vdala, změnila příjmení a místo bydliště, a že nevěděl, kam má výživné zasílat. Svědkyně S. J., matka dítěte, ve své výpovědi potvrdila, že do srpna 1991 se zdržovala na adrese Zdislavice 49, že do 21. 11. 1991 měla původní příjmení, že uvedeného dne se provdala a přijala příjmení současné, že od rozvodu se zdržovala na adrese Smrková 116, že na této adrese bydlela již před rozvodem nejméně 11 měsíců a že o změně příjmení a adresy obviněného neinformovala. Přestože výpověď svědkyně podporuje obhajobu obviněného o tom, že neznal nové příjmení svědkyně a její nové bydliště, není to dostatečným důvodem k závěru o nedostatku zavinění obviněného ve vztahu k neplnění vyživovací povinnosti vůči nezletilému dítěti.

Především je nutno konstatovat, že výpověď svědkyně o změně bydliště je nejasná v tom, do kdy ve skutečnosti bydlela na adrese Zdislavice 49 a od kdy bydlela na adrese Smrková 116. Není totiž jasné, zda údaj, že na adrese Zdislavice 49 bydlela do srpna 1991, jímž si svědkyně sama nebyla jistá, odpovídá údaj, že na adrese Smrková 116 bydlela již 11 měsíců před rozvodem. Z žádného důkazu totiž není zřejmé, kdy se svědkyně rozvedla. Proto mělo být spolehlivě zjištěno, od kdy se svědkyně zdržovala na adrese Zdislavice 49, kdy bylo její manželství rozvedeno a kdy se začala

zdržovat na adrese Smrková 116. Okolnosti týkající se místa bydliště svědkyně měly být zjištěny na podkladě vyjádření orgánů státní správy, které vedou evidenci obyvatel. K údajům z těchto vyjádření vyplývajícím pak měla být svědkyně vyslechnuta potud, zda tyto údaje odpovídají skutečnému stavu nebo zda ke změně došlo v jinou dobu, než jak byly tyto změny vyznačeny v evidenci obyvatel.

V rozsudku Okresního soudu v Považské Bystrici ze dne 29. 7. 1991 sp. zn. 12 Nc 860/90, jímž bylo rozhodnuto o výši výživného, je mimo jiné uvedeno bydliště matky nezletilého dítěte Zdislavice 49 a dále to, že nezletilé dítě bylo v řízení jako opatrovníkem zastoupeno orgánem péče o rodinu a děti při Obvodním úřadu v Púchově. Tyto údaje jsou uvedeny také v exekučním usnesení Okresního soudu v Považské Bystrici sp. zn. E 834/91, které je ve spise a které bylo vydáno patrně dne 12. 9. 1991. V tomto usnesení je dokonce uvedeno, že věc nezletilého je u Obvodního úřadu v Púchově vedena pod sp. zn. Om 245/91.

Podmínkou právní moci a vykonatelnosti citovaného rozsudku bylo mimo jiné to, že opis rozsudku byl doručen obviněnému. Rovněž citované exekuční usnesení bylo třeba v opise doručit obviněnému. Proto mělo být dokazování zaměřeno na zjištění, zda a kdy byla uvedená soudní rozhodnutí obviněnému skutečně doručena. K těmto zjištěním ovšem nestačilo provést důkaz pouze opisem zmíněných soudních rozhodnutí, ale bylo třeba provést důkaz příslušnými soudními spisy, které měly být opatřeny na základě mezinárodní spolupráce se Slovenskou republikou. Pokud by se potvrdilo, že obviněnému byla uvedená soudní rozhodnutí doručena a že tedy z jejich obsahu věděl, že bydlištěm matky dítěte jsou Zdislavice 49, mělo být další dokazování orientováno na zjištění, zda obviněný na tuto adresu matce dítěte nějakou částku jako výživné zaslal, byť případně bezvýsledně. Dále mělo být dokazování soustředěno na zjištění, zda obviněný učinil nějaký pokus směřující k tomu, aby se nové bydliště matky a tím i dítěte dověděl. V tomto ohledu se obviněný mohl obrátit např. na orgán péče o rodinu a děti při Obvodním úřadu v Púchově, který byl opatrovníkem dítěte a i jinak vedl agendu péče o nezletilého syna obviněného, nebo na soud, který o výživném rozhodl. Z dosavadních výsledků přípravného řízení se spíše naznačuje, že obviněný žádné výživné nezaslal ani na adresu, která mu mohla být známa z obsahu soudních rozhodnutí, a že neučinil nic pro to, aby zjistil nové bydliště matky a dítěte, o jehož výživné šlo.

Otázku zavinění ve vztahu k neplnění vyživovací povinnosti státní zástupce v napadeném usnesení chybně posuzoval tak, že kritériem zavinění učinil zúženě jen to, zda obviněný věděl, kam má zasílat výživné. Podle § 85 odst. 1 zákona o rodině (zákon č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších zákonů) vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, pokud děti nejsou samy schopny se živit. Podle § 85 odst. 2 zákona o rodině oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností a možností. Z citovaných ustanovení vyplývá, že nárok dítěte na výživné není nijak podmíněn tím, že povinný je o plnění vyživovací povinnosti nějak žádán, upomínán apod. Z toho pak je zřejmé, že povinnost poskytovat výživné není nijak dotčena případným nedostatkem součinnosti osoby, která jinak o dítě pečuje. Proto ani pro posouzení otázky zavinění ve vztahu k neplnění vyživovací povinnosti nemůže být primárně rozhodné to, že obviněnému nebylo matkou dítěte sděleno, kam má výživné zasílat, když na druhé straně obviněný z vlastní iniciativy neučinil nic pro zjištění, kde se dítě s matkou zdržuje, ačkoli měl reálnou možnost takové zjištění učinit např. tím, že by se obrátil na orgán péče o rodinu a děti jako opatrovníka dítěte nebo na soud, který o výživném rozhodl.

Z povahy nároku dítěte na výživné, jak je zakotven v ustanoveních § 85 odst. 1, 2 zákona o rodině, zejména z toho, že tento nárok není podmíněn ničím jiným než objektivním vztahem rodičovství, vyplývá, že za plnění zákonné vyživovací povinnosti je třeba považovat nejen samotné placení výživného formou poskytnutí určité peněžní částky, ale i vlastní iniciativu povinné osoby směřující ke zjištění, kam a komu má být výživné placeno, je-li vzhledem k okolnostem takové zjištění pro povinnou osobu reálně dostupné.

Trestní odpovědnost obviněného Š. P. za neplnění zákonné vyživovací povinnosti k nezletilému synu

D. P. tedy zásadně nebyla vyloučena jen proto, že obviněný neznal změněnou adresu bydliště matky dítěte. Subjektivní vztah obviněného k plnění zákonné vyživovací povinnosti je nutno posuzovat s širších hledisek a přitom je nutno vzít v úvahu, že obviněný svou povinnost neplnil po celou dobu od narození dítěte i v době, kdy věděl, kde matka dítěte bydlí, a že neplnění uvedené povinnosti v podstatě vůbec ani nemuselo souviset s tím, zda obviněný zná nebo nezná adresu matky dítěte. V této spojitosti není bez významu ani ta část výpovědi svědkyně S. J., v níž uvedla, že obviněného neinformovala o změně svého bydliště proto, že nevěděla, kde se zdržuje.

Z těchto důvodů se neměl státní zástupce spokojit s obhajobou obviněného a s tím, že tuto obhajobu formálně potvrdila matka dítěte ve svědecké výpovědi, ale měl vést další dokazování k tomu, aby objasnil, zda se obviněný obrátil na orgán péče o rodinu a děti při Obvodním úřadu v Púchově jako opatrovníka dítěte nebo na Okresní soud v Považské Bystrici, který rozhodl o výši výživného, aby zjistil, kde se jeho nezletilý syn s matkou nachází, a zda by se mu to, jestliže by tak učinil, mohlo podařit.

Pokud jde o subjektivní stránku činu v období od 1. 8. 1991 do sdělení obvinění dne 23. 5. 1994, je zřejmé, že státní zástupce závěr o nedostatku zavinění obviněného učinil na podkladě důkazů, které nebyly úplné a které byly vadně hodnocené.

Nejvyšší soud tak dospěl k závěru, že napadeným usnesením a v řízení, jež mu předcházelo, byl ve prospěch obviněného Š. P. porušen v uvedeném směru zákon. Poté, co vyslovil toto porušení zákona, zrušil napadené usnesení a přikázal státnímu zástupci, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. ?